

Sådan skal vi bruge de nye forskningspenge

- Milliarderne til forskning kommer. Men det virkeligt interessante er, hvordan pengene skal uddeles. Det giver Helge Sander her de tre første bud på.

Af videnskabsminister Helge Sander (V)

At den lamme kan genvinde en del af sin førlighed. Det er målet for forskerne bag Center for Sanses-Motorisk Interaktion ved Aalborg Universitet. Konkret arbejder forskerne med at forstærke signaler fra nervesystemet og bruge disse til at kontrollere de lammede muskler. Via indopereret elektronik kan dele af kontrollen over musklerne muligvis genvindes.

De færreste ved, at vi har sådanne forskningsmiljøer i international topklasse herhjemme. Målet er, at vi får endnu flere af den slags miljøer fremover. Hvis vi skal have noget at leve af i fremtiden, så er det ganske enkelt nødvendigt, at ny viden anvendes overalt i vores samfund og i virksomhederne, der jo lever af ny viden.

I det lys præsenterer regeringen nu et bud på, hvordan vi bliver førende inden for forskning.

Forskning koster mange penge. Staten bruger knap 11 mia. kr. i 2006. Men vi ved også, at vi skal bruge endnu flere penge fremover. Regeringen har derfor lovet at bruge en procent af bruttonationalproduktet på forskning i 2010. Det er ca. 16-17 milliarder kroner.

Penge gør det ikke alene, når vi taler om, at forskningen også skal være bedre. Målet er ikke bare mere dansk forskning, men også mere kvalitet i forskningen. Hvis vi skal have endnu flere topforskere, bliver vi nødt til at droppe den holdning, at vi bare skal gøre, som vi plejer og fordele pengene efter faste formler. Sagt på en anden måde, så kommer der ikke nye penge uden vilje til at gøre tingene anderledes. Vi betragter ikke de mange nye midler til forskning som en blankocheck.

Det nye debatoplæg i Globaliseringsrådet 'Offentlig forskning – mere konkurrence og bedre kvalitet' rummer masser af forslag til, hvordan vi får forskningsmiljøer i verdensklasse, men her vil jeg nævne tre vigtige bud.

Første Bud: Vi skal skabe kvalitet gennem konkurrence I Danmark er der en tendens til, at forskningsmidler til universiteter og fagområder uddeles efter en fast fordelingsnøgle. Derfor har universiteterne år efter år fået nogenlunde den samme bevilling.

Samtidig er andelen af midler til forskning, der gives direkte til universiteterne på denne måde, blevet øget. Og andelen er faldet, når vi ser på midler, der gives i åben konkurrence gennem ansøgninger til forskningsråd og fonde.

Det er ikke godt nok. For erfaringerne viser, at konkurrence giver bedre forskning. Det skyldes, at konkurrence også giver høj kvalitet. Konkurrencen skal bruges til at skabe forskningsmiljøer i verdensklasse.

Derfor foreslår regeringen også, at en langt større andel af midlerne til forskning skal gives på baggrund af præstationer og i konkurrence for at øge kvaliteten.

På den ene side skal universiteternes bevillinger til forskning være afhængige af deres præstationer. Hvis undervisningen er helt i top, forskningen hyppigt publiceres internationalt og universitetet samarbejder intenst med det omkringliggende samfund, så skal det også belønnes. Dette nye belønningssystem skal indføres gradvist, så universiteterne kan omstille sig til de nye vilkår.

På den anden side skal den enkelte forsker eller forskningsmiljø have langt større muligheder for at vinde midler i åben konkurrence i fonde og forskningsråd. Halvdelen af forskningsmidlerne skal uddeles på denne vis, hvor den bedste ansøger vinder. Det vil være med til at løfte kvaliteten i den samlede forskningsindsats. En større andel af forskningsmidler i åben konkurrence betyder, at en mindre andel gives som basisbevillinger. Men det sker samtidig med, at de samlede bevillinger til forskning vokser i de kommende år. Omlægningen betyder derfor ikke, at universiteterne får færre basismidler end i dag. Tværtimod.

Mere konkurrence betyder heller ikke mindsket ledelseskraft på universiteterne. Universitetsledelsen har således store muligheder for at påvirke universitetets indtægtsforhold og faglige profil ved at opbygge en række specialiserede miljøer, der vil kunne klare sig godt i konkurrencen.

Eksempelvis kan ledelsen sørge for at tiltrække og belønne de forskere, der bedst formår at vinde forskningsmidler i konkurrence inden for de områder, hvor universitetet ønsker at være førende. Det gør regeringen samtidig meget lettere ved at fjerne en række bindinger for aflønning og ansættelse af universitetsforskere. Konkurrencen skal belønne ledelseskraft, men kun den ledelseskraft, der skaber forskning af høj kvalitet.

Andet Bud: Vi skal have flere store satsninger Regeringen foreslår også, at en stor del af forskningsmidlerne i åben konkurrence gives som store og langsigtede bevillinger. Universiteterne har længe efterlyst bedre muligheder for at tænke virkelig langsigtet.

Planlægningen bliver bedre, når de forskningsmiljøer, der har fået kvalitetstemplettet, udstyres med en vis budgetsikkerhed. Det giver mulighed for at opbygge forskningsmiljøer, der dels er store nok til at tiltrække de allerbedste forskere og studerende. Dels er attraktive samarbejdspartnere for erhvervslivet og udenlandske eliteuniversiteter.

I de bedste miljøer samarbejder forskere fra både erhvervslivet og det offentlige, ind- og udland og de dynamiske forskningsteams består af forskere fra flere videnskabelige tilgange.

Derfor skal der være klare krav om en stærk forskningsledelse, der lægger vægt på samarbejde, når der i fremtiden udbydes midler til store og langsigtede satsninger.

Det skal samtidig være institutionerne og ikke enkeltforskere, der byder ind på en stor del af denne type satsninger. På den måde får de nye universitetsledelser endnu bedre mulighed for at styre deres universiteter i retning af de områder, hvor de mener universitetet har en international spidskompetence.

Tredje Bud: Vi skal satse på forskning der nytter Mange tror, at forskning er vældig langhåret, svævende og u håndgribeligt. Det kan forskning også være, men for en stor dels vedkommende kan videnskaben spændes for fællesskabets vogn.

Center for Sans-Motorik er et eksempel på forskning, der kan medvirke til at gøre livet lettere for mange sygdomsramte mennesker. I samarbejde med erhvervsliv, hospitaler og andre forskningsinstitutioner i hele verden er centeret involveret i banebrydende forskning.

Det type forskning skal vi have mere af. Fremover skal forskningen i Danmark i endnu højere grad være orienteret mod løsningen af væsentlige samfundsmæssige udfordringer. Det kan være fugleinfluenza, kræft eller mangel på energiressourcer.

Det handler også om grundforskning, og det er forskning af høj kvalitet, men det er ikke forskning, der er afskåret fra den virkelighed, danskerne befinder sig i.

Naturligvis kan man ikke forudsige alle de områder, hvor vi fremover vil blive udfordret. Derfor skal der samtidig være rige muligheder for at lave fri forskning, men mange af de nye midler til forskning skal dirigeres derhen, hvor der er en særlig udfordring eller potentiale.

Tænk hvis vi allerede nu havde opbygget et intenst forskningssamarbejde mellem virksomheder, forskningsinstitutioner og hospitaler, der gjorde Danmark til foregangsland, hvad angik forebyggelse af fedme og bekæmpelsen af alle dens følgesygdomme. Sikken et løft i livskvaliteten det kunne give. Sikken nogle muligheder for at grundlægge en rigtig god forretning.

Målet for fremtidens danske forskningspolitik er, at gøre Danmark til et førende videnssamfund. For at få succes i globaliseringen skal vi gøre op med vanetænkningen og gå nye veje, hvor vi belønner den højeste kvalitet.